

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПОЛІКОНФЕСІЙНОСТІ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН

Сьогодні в Україні існують релігійні центри, які сформувалися історично під впливом різних соціально – політичних факторів. Конфесійні особливості визначають свої позиції щодо напрямів державного розвитку України. Демократична держава неможлива без врахування релігійних особливостей етноконфесійних спільнот чи національних меншин в країні. Ці фактори вимагають визнання взаємної поваги та дотримання політкоректних принципів поведінки між цими суб'єктами взаємодії.

В роботі ми розглядаємо аспекти права та поліконфесійності в Україні – сучасний стан.

Розглядання понять «права і релігії» вимагає аналізу цих феноменів. Перш за все, треба зупинитися на розумінні права в цьому сенсі.

Директор Центру дослідження верховенства права і релігії Дмитро Вовк – «Історично першим підходом до праворозуміння виступає природно правова школа, яка виходить з уявлень про природне право, що виводиться із Божественного чи людського розуму, морального ідеалу, природних законів тощо та є сукупністю апіорних вимог чи базисом права позитивного (закону)» [1].

В Античному світогляді, на думку З. Фрейда – свобода волі прямо заперечувалася давньогрецькою та римською релігіями, що визнавали існування богів та духів померлих людей, які на пряму, часто незалежно від вчинків індивіда, втручалися в його земне життя. У свою чергу, сам індивід не мислився як щось, що має власну цінність та є відокремленим від суспільства [2].

Іммануїл Кант, що загальновідомо, сформулював загальний правовий закон таким чином: людина мусить поступати зовнішньо так, щоб вільний прояв твого свавілля був сумісний зі свободою кожного відповідно до загального закону.

Академік Національної академії правових наук України П. М. Рабінович, сьогодні, зазначає – «у кожному випадку

використання в літературі – навчальній чи науковій – термінопоняття «право» варто застерігати, в якому, власне, сенсі його вжито» [3].

Як зазначав соціолог права Г. Д. Гурвич, акт визнання права завжди має інтуїтивну (зокрема, і засновану на вірі) складову [4].

Звернемося до складових понять поліконфесійності в Україні. По даним 2020, центр Разумкова доводить – «Упродовж усього періоду досліджень українське суспільство демонструє досить високий рівень релігійності: зокрема, станом на кінець 2010 р., порівняно з 2000 р., число громадян, які визнають себе віруючими, зросло з 58 до 71%. Надалі, впродовж 2010-2020 рр. частка віруючих серед дорослих громадян України становила в середньому 70%» [5].

По даним Інституту релігійної свободи на початок 2020 року кількість релігійних організацій в Україні сягнула 36796. Серед них – 1728 релігійні громади, які діють без державної реєстрації [6].

Що стосується процесів реалізації положень поліконфесійності, так це, по перше, толерантність. У нашому середовищі толерантність є тою складовою, яка повинна становити фундамент для діалогу/ пошуку порозуміння серед учасників релігійних відносин. Що передбачає, взаємне визнання перед законом рівності всіх суб'єктів міжконфесійних відносин і базується на дотриманні відкритості та поваги до позицій і переконань кожного з них [7].

Додамо, що прояв толерантності в нашій країні розглядається як один з аспектів збереження миру, а у світі вона складає одну з основ соціуму, що гарантує/забезпечує співробітництво. У онтологічно-історичному підході в питаннях толерантності, найбільш видатні досягнення в цьому напрямку належать М. Уолцеру. У праці «Про терпимості» Уолцер спирається на неліберальні підстави терпимості, розкриваючи її суть на базі культурно-релігійних відмінностей у способі життя.

Так, для правової регуляції відносин поміж різними групами була прийнята «Декларація принципів толерантності» [8]. В цьому документі містяться

- вимоги до створення законодавчої бази деяких держав;
- здійснення правового та соціального захисту тих верств населення, які перебувають у несприятливих соціальних та економічних умовах.

Також в декларації обговорюється декілька умов для наукового вивчення негативних проявів нетерпимості у різних країнах світу для координації діяльності міжнародної спільноти, запобігання повторного виникнення конфліктних явищ та забезпечення виховання громадян держав у дусі терпимості тощо [8].

На нашу думку державна політика в релігійній сфері повинна проводитись з урахуванням переговорів з її представниками. Так, наприклад, ліквідація Департаменту у справах релігій та національностей Міністерства культури України у 2020 р. прямим завданням якого було сприяти зміцненню взаєморозуміння і терпимості між релігійними організаціями різних віросповідань, навпаки погіршує ситуацію з налагодження міжконфесійного взаєморозуміння. Сьогодні сформовано Державну службу України з етнополітики та свободи совісті при Міністерство культури України. Але, сумнівним є твердження, що ця зміна не призведе в Україні до ускладнення державно-церковних і міжцерковних відносин.

Розглядаючи правові аспекти поліконфесійності, неможливо не згадати про закон «Про свободу совісті та релігійних організацій» як засіб запобігання виникненню конфесійних суперечностей і протистоянь. Сьогодні є необхідність вдосконалення церковно-державних відносин з метою створення умов для налагодження конструктивного діалогу між представниками всіх конфесій та церков, що існують в Україні.

Важливо, врахувати й обставину розвитку сучасних інформаційно комунікаційних технологій, що відкривають нові можливості, як ми сподіваємося, для формування толерантності/політкоректності в українському суспільстві в цілому та в релігійному середовищі.

Джерела:

1. Вовк Д. О. Право і релігія: загальнотеоретичні проблеми співвідношення: монографія / Д. О. Вовк. – Харків: Право, 2009. 224 с.
2. Фрейд. З. Будущее одной иллюзии / З. Фрейд : пер. с нем. В. В. Библихина // Сумерки богов / сост. и общ. ред. А. А. Яковлева. М. : Политиздат, 1990. 202 с.
3. Рабінович П. М. Праворозуміння: сутність, класифікації, нездоланність плюралізму // Бюлетень Міністерства юстиції України. 2007. № 5(67). С. 31–36

4. Гурвич Г. Д. Философия и социология права : Избранные сочинения / Г. Д. Гурвич : пер. с франц., англ. М. В. Антонова, Л. В. Ворониной. – СПб. : Изд. дом СПб. гос. ун-та, Изд-во юрид. фак. СПб. гос. ун-та, 2004. 582 с.
5. Особливості релігійного і церковно-релігійного визначення громадян України: тенденції 2000 – 2020 рр. (Інформаційні матеріали)/ Інформаційні матеріали підготовлені до чергового засідання постійно діючого Круглого столу «Релігія і влада в Україні: проблеми взаємовідносин» 25 листопада 2020р. за сприяння Представництва Фонду Конрада Аденауера в Україні / КІІВ-2020. 113 с.
6. В Україні зросла кількість незареєстрованих релігійних громад – статистика Мінкультури. URL: <https://www.irs.in.ua/ua/statistics-of-religious-organizations-in-ukraine-2020>.
7. Бабій М. Безальтернативність багатоконфесійності/М. Бабій // Людина і світ. 2004. № 5. С. 21–25.
8. Декларація принципів толерантн. URL: <http://www.uneseco.org/cpp/uk/declarations/tolerrance.pdf>.